

NOVI ZAKONIK O KRIVIČNOM POSTUPKU

UVODNA RAZMATRANJA

Krivični postupak, odnosno zakon kojim je regulisan ovaj postupak – predstavlja jedan od najznačajnijih legislativnih akata jedne zemlje. Principi koje sadrži i norme koje ga razrađuju - bitno određuju stepen realizacije najznačajnijih ljudskih prava i sloboda, s jedne strane, dok od stepena uspešnosti propisanih rešenja krivičnog postupka – u velikoj meri, zavisi primena materijalnog krivičnog prava.

Predlagač Novog Zakonika o krivičnom postupku - naglašava da rešenja propisana u Novom Zakoniku o krivičnom postupku, mogu znatno da utiču na stepen i brzinu otkrivanja izvršenih krivičnih dela i njihovih učinilaca, a efikasnost i delotvornost njegovog sprovođenja čini značajan faktor odvratanja od vršenja krivičnih dela.

Shodno tome, vrlo je važan svaki segment, način i razlog propisanih novina u meri stepena uspešnosti buduće primene, a samim tim i ostvarivanja svrhe i cilja kompletnog krivičnog zakonodavstva i šire – uspešnosti zaštite cele društvene zajednice od, po nju, najopasnijih dela.

Narodna skupština Republike Srbije, na sednici Dvanaestog vanrednog zasедanja u 2011. godini, 26. septembra 2011. godine – donela je **Zakonik o krivičnom postupku**, koji je (nakon proglašenja), objavljen u "Sl. glasniku RS", br. 11/2011 od 28. septembra 2011. godine (u daljem tekstu: **Novi Zakonik**).

Novi Zakonik utvrđuje pravila, čiji je **cilj** - da niko nevin ne bude osuđen, a da se učiniocu krivičnog dela izrekne krivična sankcija, pod uslovima koje propisuje krivični zakon, na osnovu zakonito i pravično sprovedenog postupka.

Novim Zakonikom se utvrđuju i pravila o - uslovnom otpustu, rehabilitaciji, prestanku mere bezbednosti i pravnih posledica osude, ostvarivanju prava lica neosnovano lišenog slobode i neosnovano osuđenog, oduzimanju imovinske koristi, rešavanju imovinskopravnog zahteva i izdavanju poternice i objave.

Početak primene Novog Zakonika – odložen je, za:

- **15. januar 2012. godine** – u postupcima za krivična dela za koja je posebnim zakonom određeno da postupka javno tužilaštvo posebne nadležnosti
- **1. oktobar 2013. godine** – ostali postupci.

Danom početka primene Novog Zakonika - prestaje da važi Zakonik o krivičnom postupku ("Službeni list SRJ", br. 70/01 i 68/02 i "Službeni glasnik RS", br. 58/04, 85/05, 85/05, 115/05, 49/07, 20/09, 72/09 i 76/10 - u daljem tekstu: **Zakonik 70/2001**).

Na lica koja su do dana stupanja na snagu Novog Zakonika - stekla status svedoka saradnika - primenjuju se zakonske odredbe o svedoku saradniku koje su važile u vreme dobijanja tog statusa.

Zakonitost radnji preduzetih pre početka primene Novog Zakonika - ocenjivaće se po odredbama Zakonika 70/2001. **Istraga** - koja je na dan početka primene Novog Zakonika u toku - dovršiće se po odredbama Zakonika 70/2001, a dalji tok postupka - će se sprovesti po odredbama Novog Zakonika.

Ako je na dan početka primene Novog Zakonika - bio u toku neki rok - taj rok će se računati po odredbama Novog Zakonika, OSIM ako je taj rok bio duži prema odredbama Zakonika 70/2001.

Novi Zakonik je doneo veliki broj vrlo važnih novina (u odnosu na Zakonik 70/2001), a Predlagač Zakonika je u okviru OBRAZLOŽENJA uz Predlog Zakonika, detaljnije pojasnio novine i dao razloge i objašnjenja pravnih instituta i pojedinačnih rešenja (od kojih vam neka, u vidu izvoda, dostavljamo u nastavku).

OBJAŠNJENJE OSNOVNIH PRAVNIH INSTITUTA I POJEDINAČNIH REŠENJA

IZ OBRAZLOŽENJA PREDLAGAČA ZAKONIKA

- **Jedna od najvažnijih novina u Novom Zakoniku** o krivičnom postupku, koja je usloвила i druge brojne izmene - predstavlja uvođenje **tužilačke istrage** i **stranačkog postupka**, utemeljenog na načelu raspravnosti, koji se vodi pred sudom.

Usled toga je došlo do bitnih izmena u procesnim ulogama ovlašćenog tužioca i suda, a jedna od najbitnijih se odnosi na dokaznu inicijativu u toku postupka (član 15.).

Naime, **umesto izvođenja dokaza od strane suda** po službenoj dužnosti, **teret dokazivanja optužbe je na tužiocu**, a dokazi se izvode na predlog stranaka. Pri tome, sud može dati nalog stranci da predloži dopunske dokaze ili izuzetno sam odrediti da se takvi dokazi izvedu, ako oceni da su izvedeni dokazi protivrečni ili nejasni i ako je to neophodno da bi se predmet dokazivanja svestrano raspravio.

- **Važno** je istaći da je Novim Zakonikom propisano da - **predmet dokazivanja predstavljaju činjenice** koje čine obeležje krivičnog dela ili od kojih zavisi primena neke druge odredbe krivičnog zakona, kao i činjenice od kojih zavisi primena odredaba krivičnog postupka (član 83. st. 1. i 2.).

Postavljena je i određena granica u odnosu na činjenice koje su predmet dokazivanja, tako da se **ne dokazuju činjenice za koje sud oceni da su opštepoznate**, u dovoljnoj meri raspravljene, da ih okrivljeni priznaje na način koji ne zahteva dalje dokazivanje ili da saglasnost stranaka o tim činjenicama nije u suprotnosti sa drugim dokazima (član 83. stav 3.).

- **Drugačija rapodela odgovornosti** za dokazivanje činjenica u postupku, uz istovremeno nastojanje da se obezbedi jednakost oružja između javnog tužioca i okrivljenog, u vezi sa prikupljanjem dokaza u toku istrage, razlogom zbog kojeg je odredbama čl. 301. do 303. Novog Zakonika **omogućeno odbrani da u toku istrage prikuplja dokaze** i materijal u svoju korist. Dok su za prikupljanje dokaza uz pomoć dokaznih radnji nadležni samo državni organi (javni tužilac i sud), odbrana dolazi do dokaza i materijala samo uz pristanak lica od koga se pribavljaju. Zakonodavac je precizirao i procesni značaj pisanih izjava i obaveštenja do kojih je odbrana došla, tako što se oni mogu koristiti samo kao pomoćni materijal od strane okrivljenog i njegovog branioca u toku ispitivanja svedoka ili provere verodostojnosti njegovog iskaza ili kao osnov za donošenje odluke o ispitivanju određenog lica kao svedoka od strane javnog tužioca ili suda (član 301. stav 4.). U slučaju da se do određenog dokaza može doći uz pomoć dokaznih radnji, odbrana može predložiti javnom tužiocu kao organu koji rukovodi istragom da je preduzme. Ako javni tužilac prihvati dokazni predlog odbrane ili mu, na predlog odbrane, to naloži sudija za prethodni postupak, do dokaza u korist odbrane se dolazi na zakonom propisan način u okviru istrage kojom rukovodi javni tužilac (član 302.). Navedenim rešenjem izbegnuto je uvođenje tzv. paralelne istrage, koja bi mogla dovesti do različitih grupa istih dokaza, kao i do nepotrebnog povećanja troškova postupka.

- **Jedno od ključnih pitanja** u vezi sa dokaznim materijalom - odnosi se na **ocenu dokaza i utvrđivanje činjenica** (član 16.). Novim Zakonikom je propisano da se sudske odluke mogu zasnivati samo na dokazima koji po vrsti ili prema načinu pribavljanja nisu u suprotnosti sa Ustavom, zakonima, opšteprihvaćenim pravilima međunarodnog prava i potvrđenim međunarodnim ugovorima. Ovom zakonskom odredbom je uređeno i načelo - *in dubio pro reo* - koje se primenjuje u slučaju sumnje suda u pogledu činjenica od kojih zavisi vođenje krivičnog postupka, postojanja obeležja krivičnog dela ili primene neke druge odredbe krivičnog zakona.

- **Nova koncepcija postupka** imala je za posledicu i mnoge druge izmene, koje se odnose na procesnu ulogu pojedinih subjekata krivičnog postupka.

Od **novina koje se odnose na sud** - trebalo bi pomenuti one koje su sadržane u članu 22. Novog Zakonika. Jedna od njih je uvođenje sudije za prethodni postupak koji u predistražnom postupku i istrazi predstavlja vid sudske zaštite osnovnih sloboda i prava.

Novost je i sudija za izvršenje krivičnih sankcija čija nadležnost obuhvata odlučivanje u postupku izvršenja krivičnih sankcija.

Značajno je i to što je nadležnost sudije pojedinca proširena na krivična dela za koja je propisana novčana kazna ili kazna zatvora u trajanju do osam godina.

- **Nova uloga javnog tužioca** u predistražnom postupku i istrazi podrazumevala je **detaljno uređenje njegovih prava** (član 43.).

Javni tužilac rukovodi predistražnim postupkom, odlučuje o nepreduzimanju ili odlaganju krivičnog gonjenja, sprovodi istragu, zaključuje sa okrivljenim sporazum o priznanju krivičnog dela i sporazum o svedočenju, podiže i pred nadležnim sudom zastupa optužbu na glavnom pretresu, a može i da odustane od nje, a takođe je ovlašćen da izjavi žalbu i podnosi vanredne pravne lekove.

- U Novom Zakoniku je došlo i do značajnih **promena u položaju oštećenog** u krivičnom postupku. Ove promene se ogledaju u tome što u slučaju da javni tužilac ne preduzme ili odustane od gonjenja pre potvrđivanja optužnice u redovnom postupku, odnosno pre određivanja glavnog pretresa ili ročišta za izricanje krivične sankcije u skraćenom postupku, oštećeni može da izjavi prigovor neposredno višem javnom tužiocu i da zahteva od njega preispitivanje odluke o nepreduzimanju ili odustanku od gonjenja (čl. 51. i 497.).

Nasuprot tome, odustanak javnog tužioca od optužbe nakon potvrđivanja optužnice, a u skraćenom postupku - od određivanja glavnog pretresa ili ročišta za izricanje krivične sankcije, daje oštećenom pravo da se izjasni da li hoće da preuzme krivično gonjenje i zastupa optužbu (čl. 52. i 497.).

- U Glavi VI Novog Zakonika, koja je posvećena **okrivljenom i braniocu** - uređena su najpre **prava okrivljenog**, kao i posebna **prava uhapšenog**, a predviđeno je da je okrivljeni dužan da se odazove na poziv organa postupka i da obavesti organ postupka o nameri da promeni adresu (čl. 68. do 70.).

Kada je reč o **braniocu**, pravo na pružanje odbrane je u određenim postupcima uslovljeno određenim profesionalnim iskustvom branioca. U postupku koji se vodi za krivično delo za koje je propisana kazna zatvora od deset godina ili teža kazna, branilac može biti samo advokat sa najmanje pet godina advokatske prakse, odnosno advokat, koji je najmanje pet godina vršio funkciju sudije, javnog tužioca ili zamenika javnog tužioca (član 73.).

Prošireni su slučajevi obavezne odbrane, tako da oni sada obuhvataju i sledeće procesne situacije: ako se postupak vodi zbog krivičnog dela za koje je propisana kazna zatvora od osam godina ili teža kazna; ako je okrivljeni zadržan ili mu je zabranjeno da napušta stan ili je pritvoren; ako se glavni pretres održava u odsutnosti okrivljenog zbog nesposobnosti koju je sam prouzrokovao; ako je zbog narušavanja reda udaljen iz sudnice do završetka dokaznog postupka ili završetka glavnog pretresa; ako se pretres održava u odsutnosti uredno pozvanog okrivljenog koji svoj izostanak nije opravdao (član 74 tač. 2), 3), 5), 6) i 9).

Kada je reč o **odbrani po službenoj dužnosti**, značajno je istaći da u slučaju da okrivljeni odbije branioca postavljenog po službenoj dužnosti i izjavi da želi da se brani isključivo sam, branilac po službenoj dužnosti ima ograničeno polje delovanja u odnosu na branioca po službenoj dužnosti čijom postavljanju se okrivljeni nije usprotivio (član 72. stav 2.).

▪ U Glavi VII Novog Zakonika - sadržane su **odredbe o dokazima**.

Od odredaba načelnog karaktera, trebalo bi istaći one koje uređuju postupanje sa **nezakonitim dokazima**. Oni se izdvajaju iz spisa, stavljaju u poseban zapečaćeni omot i čuvaju kod sudije za prethodni postupak do pravnosnažnog okončanja krivičnog postupka, a nakon toga se uništavaju i o tome se sastavlja zapisnik. Jedini izuzetak postoji u slučaju čuvanja nezakonitih dokaza do pravnosnažnog okončanja sudskog postupka koji se vodi zbog pribavljanja takvih dokaza (član 84. st. 2. i 3.).

▪ U Novom Zakoniku - **napravljena je razlika između dokaznih radnji i posebnih dokaznih radnji**. Pored postojećih dokaznih radnji, kao što su saslušanje okrivljenog, ispitivanje svedoka, veštačenje, uviđaj, rekonstrukcija događaja, privremeno oduzimanje predmeta, pretresanje i provera sumnjivih transakcija, uređeno je i dokazivanje ispravom (čl. 138. i 139.) i uzimanje uzoraka (čl. 140. do 142.).

Jedna od novina koju sadrže odredbe Novog Zakonika odnosi se na zaštitu svedoka, pri čemu je napravljena razlika između mehanizama - **zaštite posebno osetljivog svedoka** (čl. 103. i 104.) i **zaštite svedoka od zastrašivanja** (čl. 105. do 112.).

Značajno je istaći i jednu **novu procesnu ustanovu u okviru veštačenja**. Reč je o **stručnom savetniku**, odnosno licu koje raspolaže stručnim znanjem iz oblasti u kojoj je određeno veštačenje (čl. 125. i 126.). Stručni savetnik ima pravo da prisustvuje veštačenju, da pregleda predmet veštačenja i predlaže veštaku preduzimanje određenih radnji, da daje primedbe na nalaz i mišljenje veštaka, a na glavnom pretresu da postavlja pitanja veštaku i bude ispitan o predmetu veštačenja.

Kada je reč o **posebnim dokaznim radnjama**, Novi Zakonik predviđa sledeće radnje:

- tajni nadzor komunikacije,
- tajno praćenje i snimanje,
- simulovani poslovi,
- računarsko pretraživanje podataka,
- kontrolisana isporuka i
- prikriveni islednik.

Primetno je, dakle, da **među posebnim dokaznim radnjama - nema svedoka saradnika**, već se odredbe o ovoj procesnoj ustanovi nalaze u okviru dela koji uređuje istragu, a koji sadrži odredbe o sporazumima javnog tužioca i okrivljenog. Predviđene su dve vrste sporazuma, i to: sporazumu o svedočenju okrivljenog (čl. 320. do 326.) i sporazumu o svedočenju osuđenog (čl. 327. do 330.).

Do primene posebnih dokaznih radnji - može da dođe ako se na drugi način ne mogu prikupiti dokazi za krivično gonjenje ili bi njihovo prikupljanje bilo znatno otežano, dok je u slučaju pripremanja krivičnog dela neophodno da okolnosti slučaja ukazuju da se na drugi način krivično delo ne bi moglo otkriti, sprečiti ili dokazati ili bi to izazvalo nesrazumerne teškoće ili veliku opasnost. Važno je istaći da je prilikom odlučivanja o određivanju i trajanju posebnih dokaznih potrebno oceniti da li bi se isti rezultat mogao postići na način kojim se manje ograničavaju prava građana (član 161.).

Krug krivičnih dela u odnosu na koja se primenjuju posebne dokazne radnje - obuhvata najpre dela za koja je posebnim zakonom određeno da postupa tužilaštvo posebne nadležnosti, zatim krivična dela protiv ustavnog poretka, koruptivna krivična dela, kao i krivična dela za koja je procenjeno da klasične dokazne radnje nisu dovoljne za dokazivanje (član 162.).

- U Glavi VIII Novog Zakonika, kao **nove**, samostalne **mere za obezbeđenje prisustva okrivljenog i za nesmetano vođenje krivičnog postupka** - predviđene su: zabrana prilaženja, sastajanja ili komuniciranja sa određenim licem (čl. 197. i 198.), zabrana napuštanja boravišta (čl. 199. i 200.) i zabrana napuštanja stana (čl. 208. i 209.).

Brojne su novine koje se odnose i na postojeće mere, a jedna od njih je da se pozivanje može izvršiti putem javnog oglasa (član 194.).

Za razliku od postojećeg rešenja, Novi Zakonik predviđa da zabrana napuštanja boravišta obuhvata ne samo mesto boravište, već i teritoriju države Srbije (član 199.).

Novinu predstavlja i odredba koja predviđa da do privremenog oduzimanja vozačke dozvole kao samostalne mere može da dođe ako se postupak vodi

zbog krivičnog dela u vezi sa čijim izvršenjem ili pripremanjem je korišćeno motorno vozilo, odnosno krivičnog dela ugrožavanja javnog saobraćaja koje je učinjeno sa umišljajem (član 201.).

Proširena je i mogućnost određivanja jemstva, tako da se ovom merom može zameniti pritvor u slučaju da se okrivljenom sudi za krivično delo za koje je propisana kazna zatvora preko deset godina, odnosno kazna zatvora preko pet godina za krivično delo sa elementima nasilja ili mu je presudom prvostepenog suda izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža kazna (član 202. stav 1.).

Pored toga, predviđeno je da predlog za određivanje jemstva mogu podneti stranke i branilac okrivljenog, lice koje za okrivljenog daje jemstvo, a da sud po službenoj dužnosti može, ako smatra da su ispunjeni uslovi za određivanje jemstva, nakon pribavljenog mišljenja javnog tužioca, odrediti novčani iznos koji u konkretnom slučaju može biti položen kao jemstvo (član 204.).

Treba istaći da je u članu 211. stav 1. tačka 4) Novog Zakonika preciziran razlog za određivanje pritvora, tako da se pritvor može odrediti protiv lica za koje postoji osnovana sumnja da je učinilo krivično delo, ako je za krivično delo koje mu se stavlja na teret propisana kazna zatvora preko deset godina, odnosno kazna zatvora preko pet godina za krivično delo sa elementima nasilja ili mu je presudom prvostepenog suda izrečena kazna zatvora od pet godina ili teža kazna, a način izvršenja ili težina posledice krivičnog dela su doveli do uznemirenja javnosti koje može ugroziti nesmetano i pravilno vođenje krivičnog postupka.

- **Novine** koje su Nove u oblasti **dostavljanja pismena** (u Glavi XI Novog Zakonika), trebalo bi u značajnoj meri da **doprinesu efikasnosti** krivičnog postupka.

Osnovno pravilo je da se pismena dostavljaju **posredstvom službenog lica** organa postupka koji je odluku doneo ili neposredno kod tog organa, preko pošte ili druge organizacije registrovane za poslove dostavljanja pismena, organa lokalne samouprave, zamolnim putem preko drugog državnog organa, telekomunikacionim ili elektronskim putem, a izuzetno i posredstvom policije.

Novi Zakonik predviđa mogućnost da se poziv za glavni pretres ili drugi poziv **usmeno saopšti** licu koje se nalazi pred organom postupka, uz upozorenje na posledice nedolaska.

Značajno je istaći da se dostavljanje može izvršiti i **isticanjem na oglasnoj tabli** ili Internet stranici organa postupka, a uz saglasnost lica kome se dostavljanje ima izvršiti i preko punomoćnika za prijem pismena, putem poštanskog

faha ili elektronske pošte (član 242. st. 1. do 3.). U slučaju nemogućnosti dostavljanja pismena okrivljenom na adresu o kojoj je obavestio organ postupka, dostavljač će ostaviti obaveštenje da će se pismeno istaći na oglasnoj tabli i na internet stranici organa postupka. Po proteku roka od osam dana od dana isticanja pismena - smatra se da je dostavljanje izvršeno.

Ako je okrivljeni punomoćjem ovlastio branioca za prijem pismena od čijeg dostavljanja teče rok za izjavljivanje pravnog leka, **predajom pismena advokatskoj kancelariji** branioca okrivljenog smatra se da je dostavljanje izvršeno (član 246. st. 1. i 2.).

- **Tok postupka** obuhvata - **predistražni postupak** i **istragu** koji predstavljaju TUŽILAČKI DEO postupka, dok je **optuženje** - faza kojom OTPOČI-NJE SUDSKI deo postupka.

- **Predistražnim postupkom** rukovodi javni tužilac, koji je ovlašćen da preuzima radnje radi gonjenja učinilaca krivičnih dela, a takođe može poveriti ove radnje policiji, koja je dužna da izvrši njegov nalog i da ga o tome redovno obaveštava (član 285.). U predistražnom postupku policija je ovlašćena da preuzima i pojedine dokazne radnje, o čemu će bez odlaganja obavestiti javnog tužioca (član 287.).

- **Istraga** se pokreće naredbom javnog tužioca protiv određenog lica kada postoje osnovi sumnje da je učinilo krivično delo, s tim da je novina da se istraga može voditi i protiv nepoznatog učinioca kada postoje osnovi sumnje da je učinjeno krivično delo (član 295.).

Naredba o sprovođenju istrage dostavlja se osumnjičenom i njegovom braniocu, ako ga ima, zajedno sa pozivom, odnosno obaveštenjem o prvoj dokaznoj radnji kojoj mogu prisustvovati (član 297. stav 1.). U skladu sa tim, javni tužilac je dužan da braniocu osumnjičenog uputi poziv da prisustvuje saslušanju osumnjičenog, odnosno da osumnjičenom i njegovom braniocu uputi poziv sa obaveštenjem o vremenu i mestu ispitivanja svedoka ili veštaka. Od ovog pravila je predviđen izuzetak u postupcima za krivična dela za koja je posebnim zakonom određeno da postupa javno tužilaštvo posebne nadležnosti. Naime, javni tužilac može ispitati svedoka i bez pozivanja osumnjičenog i njegovog branioca da prisustvuju ispitivanju, ako oceni da njihovo prisustvo može uticati na svedoka, ali se u tom slučaju sudska odluka ne može zasnivati isključivo ili u odlučujućoj meri na tom iskazu svedoka (član 300. st. 1. i 2.). Naredbu o završetku istrage javni tužilac će doneti kada nađe da je stanje stvari u istrazi dovoljno razjašnjeno (član 310.) Pored toga, javni tužilac može i prekinuti, obustaviti ili odrediti dopunu istrage (čl. 307, 308. i 311.). Osumnjičeni i njegov branilac imaju mogućnost da do završetka istrage podnesu prigovor neposredno višem javnom tužiocu zbog odugovlačenja postupka i drugih nepravilnosti u toku istrage. Ako prigovor bude usvo-

jen, nadležnom javnom tužiocu se izdaje obavezno uputstvo da otkloni utvrđene nepravilnosti u toku istrage. U slučaju odbijanja prigovora, osumnjičeni i njegov branilac mogu podneti pritužbu sudiji za prethodni postupak koji će, ako oceni da je pritužba osnovana, naložiti da se preduzmu mere za otklanjanje nepravilnosti (član 312.).

- Do **optuženja** dolazi po pravilu nakon sprovedene istrage kada postoji opravdana sumnja da je određeno lice učinilo krivično delo. Međutim, ako javni tužilac smatra da raspolaže sa dovoljno dokaza koji predstavljaju osnov za optuženje, optužnica se može podići i bez sprovedenja istrage (član 331. st. 1. i 5.).

Optužnica se dostavlja vanpretresnom veću, zajedno sa spisima koje je javni tužilac sačinio tokom istrage. Odmah po prijemu veće ispituje da li je optužnica propisno sastavljena, pa ako ustanovi da nije, vratiće je tužiocu da u roku od tri dana ispravi nedostatke. Propuštanje roka od strane javnog tužioca ima za posledicu donošenje rešenja o odbacivanju optužnice, a u slučaju da privatni tužilac propusti rok, smatra se da je oduzeto od gonjenja i optužba se rešenjem odbija, osim ako ne postoje uslovi za povraćaj u pređašnje stanje (član 333.).

Okrivljeni kojem je dostavljena optužnica može da podnese pisani odgovor na optužnicu, a to može da učini i branilac, bez posebnog ovlašćenja okrivljenog, ali ne i protiv njegove volje (član 336.).

Prilikom ispitivanja optužnice, vanpretresno veće može da naloži javnom tužiocu da dopuni, odnosno sprovede istragu, a privatnom tužiocu da prikupi određene dokaze. Može doći i do izdvajanja nezakonitih dokaza, a takođe i do oglašavanja suda nenadležnim i do upućivanja predmeta nadležnom sudu (član 337.). U slučaju da veće smatra da nema mesta održavanju glavnog pretresa rešenjem će, u zavisnosti da li je podnošenju optužnice prethodila istraga, obustaviti postupak (član 338.), odnosno odbiti optužbu (član 339.). U suprotnom, vanpretresno veće će rešenjem potvrditi optužnicu (član 341. stav 1.).

- Odmah po prijemu potvrđene optužnice, predsednik veća **započinje pripreme za glavni pretres**, a to podrazumeva održavanje pripremnog ročišta, određivanje glavnog pretresa i donošenje drugih odluka koje se odnose na upravljanje postupkom (član 344. st. 1. i 2.).

Na **pripremnom ročištu** stranke se izjašnjavaju o predmetu optužbe, obrazlažu se dokazi koji će biti izvedeni na glavnom pretresu i predlažu novi dokazi, utvrđuju se činjenična i pravna pitanja koja će biti predmet raspravljanja na glavnom pretresu, odlučuje se o sporazumu o priznanju krivičnog dela, o pritvoru i o obustavi krivičnog postupka, kao i o drugim pitanjima za koja sud oceni da su od značaja za održavanje glavnog pretresa. Pripreмно ročište se održava pred predsednikom veća, bez prisu-

stva javnosti i obavezno je kada je reč o krivičnim delima za koja je propisana kazna zatvora preko dvanaest godina, dok je za krivična dela zaprećena lakšom kaznom prepušteno predsedniku veća da s obzirom na navode optužnice i predložene dokaze oceni da li je ono neophodno.

U slučaju da su javni tužilac, optuženi i njegov branilac postigli **sporazum o priznanju** krivičnog dela u odnosu na određene tačke optužnice, pripremno ročište se određuje samo za deo optužnice koji nije obuhvaćen sporazumom (član 346.).

- Na **pripremno ročište** se pozivaju stranke i oštećeni, a ročište se, pod određenim uslovima može održati i u slučaju nedolaska optuženog (čl. 347. i 348.). Na pripremnom ročištu javni tužilac izlaže iz optužnice opis dela iz kog proizlaze zakonska obeležja krivičnog dela, zakonski naziv krivičnog dela i navodi dokaze koji potkrepljuju optužnicu, a može predložiti izricanje određene vrste i mere krivične sankcije. Posle toga predsednik veća, nakon što se uveri da je optuženi razumeo optužnicu, poučava optuženog o pravima i poziva ga da se izjasni o optužbi. U slučaju osporavanja optužbe, optuženi će se izjasniti koji deo optužnice osporava i iz kojih razloga, s tim da će predsednik veća upozoriti da će se na glavnom pretresu izvoditi dokazi samo u vezi sa osporenim delom optužnice (član 349.).
- Posle toga predsednik veća poziva stranke i oštećenog da obrazlože predložene dokaze koje nameravaju da izvedu na glavnom pretresu i tom prilikom ih upozorava da se neće izvesti dokazi koji su im bili poznati, ali ih bez opravdanog razloga na pripremnom ročištu nisu predložili. U slučaju priznanja krivičnog dela, na glavnom pretresu se izvode dokazi od kojih zavisi ocena da li je priznanje verodostojno, kao i dokazi od kojih zavisi odluka o vrsti i meri krivične sankcije. Ako na pripremnom ročištu utvrdi da postoji neki od razloga za obustavu postupka, predsednik veća će rešenjem obustaviti postupak (čl. 350. i 352.).
- **Određivanje glavnog pretresa** je u rukama predsednika veća i obuhvata aktivnosti u vezi sa vremenom i mestom održavanja pretresa, pozivanjem stranaka i učesnika u postupku, izdvajanjem nezakonitih dokaza, određivanjem dopunskih sudija, ispitivanjem svedoka ili veštaka. U ovoj fazi postupka može da dođe do predlaganja dokaza, pod uslovom da nije održano pripremno ročište. Ovlašćenje za predlaganje dokaza ima i predsednik veća.
- Kada je reč o odredbama o **rukovođenju glavnim pretresom**, jedna od novina na koju bi trebalo ukazati se odnosi na krivično delo koje je otkriveno ili učinjeno na glavnom pretresu (član 376.). U tom slučaju obaveza predsednika veća je da o krivičnom delu koje se goni po službenoj dužnosti, učinjenom od strane optuženog ili drugog lica na glavnom pretresu obavesti nadležnog javnog tužioca. Na sličan način se postupa kada po-

stoji osnovi sumnje da je svedok ili veštak dao lažan iskaz na glavnom pretresu, kada se poseban zapisnik dostavlja nadležnom javnom tužiocu.

- **Novo rešenje** sadržano u Novom Zakoniku je da **glavni pretres**, pod uslovom da su ispunjenje potrebne pretpostavke, **počinje donošenjem rešenja da se glavni pretres održi** (član 385. stav 1.). U slučaju promene predsednika veća kod odloženog glavnog pretresa, pretresno veće može, nakon izjašnjenja stranaka, rešenjem odlučiti da se zbog protoka vremena, ~~zahteva~~ svedoka ili drugih važnih razloga, svedoci i veštaci ne ispituju ponovo, nego da se izvrši uvid u zapisnike o njihovim iskazima datim na ranijem glavnom pretresu ili da, ako je to potrebno, predsednik veća ukratko iznese sadržinu tih izjava ili ih pročita. Protiv navedenog rešenja se može izjaviti žalba vanpretresnom veću neposredno višeg suda (član 388. st. 4. i 5.).
  - **Posle izlaganja optužbe i izjašnjavanja optuženog** slede uvodna izlaganja u okviru kojih stranke ukratko izlažu dokaze koje će izvoditi, ukazuju na činjenice koje će dokazivati i pravna pitanja o kojima će raspravljati na glavnom pretresu (član 393.).
Dokazni postupak počinje tako što predsednik veća objavljuje njegov početak. Stranke mogu da koriste ustanovu *beneficium novorum*, a o prihvatljivosti dokaznih predloga odlučuje predsednik veća. Redosled izvođenja dokaza na glavnom pretresu je takav da se najpre saslušava optuženi, zatim se izvode dokazi koje predloži tužilac, potom dokazi koje predloži odbrana, nakon toga dokazi čije izvođenje je odredilo veće po službenoj dužnosti i po predlogu oštećenog, a na kraju dokazi o činjenicama od kojih zavisi odluka o vrsti i meri krivične sankcije, osim ako predsednik veća iz opravdanih razloga ne odredi drugačiji redosled. Po završetku dokaznog postupka dolaze na red završne reči, a posle toga se rešenjem konstatuje da je glavni pretres završen, a zatim se donosi i objavljuje presude.
  - **Presuda** može da bude odbijajuća, oslobađajuća i osuđujuća (član 421.).
Značajnu novinu predstavlja odredba o izostanku obrazloženja ili delimičnom obrazloženju presude (član 429.).
U vezi sa određivanjem kazne, odredbom člana 424. Novog Zakonika, **prethodno** su utvrđeni kriterijumi za izricanje pojedinih kazni, i to:
    - 1) novčane kazne i način zamenjivanja kaznom zatvora ili kaznom rada u javnom interesu u slučaju da optuženi ne plati novčanu kaznu u određenom roku;
    - 2) kazne rada u javnom interesu i način zamenjivanja kaznom zatvora u slučaju da optuženi ne obavi rad u celosti ili u jednom delu.
- Ovom odredbom se usklađuje krivično-procesno zakonodavstvo sa odredbama Krivičnog zakona.

- Prema odredbama Novog Zakonika - **redovni pravni lekovi** su - žalba protiv prvostepene presude, žalba protiv drugostepene presude i žalba protiv rešenja, dok su **vanredni pravni lekovi** - zahtev za ponavljanje krivičnog postupka i zahtev za zaštitu zakonitosti.

U pogledu **postupka po pravnim lekovima**, novinu u Novom Zakoniku predstavlja - da je ispitivanje povrede postupka po službenoj dužnosti, od strane suda - znatno **suženo**, u skladu sa novom ulogom suda (kao što je to učinjeno i u prvostepenom postupku). U odredbi člana 438. stav 1. tačka 11) znatno je sužen razlog koji je u dosadašnjoj praksi bio jedan od najčešćih osnova za ukidanje presude. Naime, umesto povrede koja postoji ako izreka ili obrazloženje presude sadrže određene nedostatke, sada je predviđeno da bitna povreda odredaba krivičnog postupka postoji samo ako je izreka presude nerazumljiva. Takođe, za razliku od postojećeg rešenja, to sud ne utvrđuje po službenoj dužnosti.

Pored toga, u skladu sa načelom **ekonomičnosti**, ako se utvrdi da neki dokaz nije dozvoljen, predviđeno je da sud razmatra da li je i bez tog dokaza utvrđeno činjenično stanje dovoljno razjašnjeno, odnosno da li bi se donela ista presuda (član 438. stav 2. tačka 1), za razliku od postojećeg rešenja koje predviđa da se u tom slučaju odmah ukida.

Posebnu novinu predstavlja odredba člana 443. Novog Zakonika, kojom se **uvodi nov institut - odlučivanja prvostepenog suda povodom žalbe**. Ovim institutom je predviđeno da ako su u žalbi iznete činjenice i predloženi novi dokazi koji prema oceni predsednika veća prvostepenog suda mogu doprineti svestranom raspravljanju predmeta dokazivanja, veće će ponovo otvoriti glavni pretres i nastaviti dokazni postupak. Protiv nove presude prvostepenog suda kojom je potvrđena ili preinačena ranija presuda može se izjaviti žalba u skladu sa odredbama ovog zakonika. Ako predsednik veća prvostepenog suda oceni da iznete činjenice i novi dokazi koji su predloženi u žalbi ne mogu doprineti svestranom raspravljanju predmeta dokazivanja, dostaviće žalbu na odgovor protivnoj strani čime faktički započinje drugostepeni postupak.

Novinu u Novom Zakoniku predstavlja da - **zahtev za zaštitu zakonitosti** pored javnog tužioca, **može izjaviti i odbrana**, pod određenim uslovima. Pored postojećeg rešenja da se ovim pravnim lekom mogu pobijati sudske odluke, uvedena je i mogućnost da se može pobijati i odluka javnog tužioca, obzirom da on rukovodi istragom i da donosi određene odluke. Vrhovni kasacioni sud odlučuje po zahtevu za zaštitu zakonitosti - samo ako smatra da je reč o pitanju od značaja za pravilnu ili ujednačenu primenu prava.

Pored toga, **uvodi se i novi razlog za izjavljivanje zahteva** za zaštitu zakonitosti - ako je povređeno ili uskraćeno ljudsko pravo i sloboda otkrivenog ili drugog učesnika u postupku koje je zajemčeno Ustavom i

Evropskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i osnovnih sloboda i dodatnim protokolima, a to je utvrđeno odlukom Ustavnog suda ili Evropskog suda za ljudska prava (član 485. stav 1. tačka 3).

U Novom Zakoniku dosledno su sprovedena sledeća načela:

Načelo suđenja u razumnom roku (član 14. - kojim se preciziraju ovlašćenja suda da sprovede postupak bez odugovlačenja i onemoguću svaku zloupotrebu prava, usmerenu na odugovlačenje postupka).

Načelo ekonomičnosti (iako nije izričito predviđeno ovo načelo - ipak je vidljivo kroz niz odredaba Zakonika, čime se obezbeđuje skraćivanje trajanja postupka i smanjenje budžetskih troškova, kao i troškova ostalih učesnika u postupku).

Načelo srazmernosti (iako ni ovo načelo nije izričito predviđeno - ono se sprovodi u velikom broju odredaba, čime se obezbeđuje pojačana zaštita određenih učesnika u postupku. Suština ovog načela je da se, u situacijama u kojima postoji više mogućnosti za postupanje - sprovodi ona koja je najpovoljnija za određenog učesnika u postupku, ako se time postiže osnovni cilj postupka ili određene procesne radnje).

Novi Zakonik sadrži **značajne novine koje se odnose na rokove i korišćenje savremenih tehnologija u krivičnom postupku**.

Novinu u Novom Zakoniku predstavlja **uvođenje novih ROKOVA**, koji **nisu sadržani** u važećem zakoniku (Zakoniku 70/2001).

Tako je propisan rok za **važenja naloga za pretresanje**, čime je obezbeđena pojačana zaštita lica na koja se ova mera odnosi. Prema odredbi člana 155. stav 2. Novog Zakonika, pretresanje će započeti najkasnije u roku od osam dana od dana izdavanja naredbe, a ako ne započne u navedenom roku, pretresanje se ne može preduzeti i naredba će se vratiti sudu, što znači da javni tužilac mora da pribavi novi nalog ili da odustane od višenja ove radnje. Smisao ove odredbe je u potrebi zaštite prava na privatnost i povećane odgovornosti i efikasnosti državnih organa.

Prema odredbi člana 461. Novog Zakonika određuju se rok u kojem je drugostepeni sud dužan da svoju odluku sa spisima dostavi prvostepenom sudu.

Novi Zakonik sadrži **nova rešenja koja predviđaju KORIŠĆENJE SAVREMENE TEHNOLOGIJE**, novih metoda, kao i novih naučnih i stručnih znanja. Sa jedne strane to će povećati troškove u vezi sa nabavkom opreme, ali i obukom sudova, javnog tužilaštva, službenika policije. Međutim, njihovim korišćenjem povećava se verovatnoća otkrivanja krivičnih dela i učinoca, odnosno pravilnog utvrđivanja činjenica koje su rele-

vantne za odlučivanje u krivičnom postupku. Sa druge strane, primenom ovih odredbi će se ubrzati i pojednostaviti krivični postupak, što će doprineti pravičnosti suđenja, odnosno suđenju u razumnom roku.

Pored toga, nova rešenja iz Novog Zakonika **omogućavaju korišćenje moderne informacione i komunikacione tehnologije**, čime se omogućavaju različiti vidovi opštenja sa učesnicima u postupku i na taj način snižavaju ukupni troškovi postupka.

Takođe, na ovaj način se **obezbeđuje transparentnost pravosudnog sistema**, u delu odgovarajućeg pristupa informacijama iz sudskog postupka, s obzirom da će informacioni sistemi u sudovima poboljšati pristup građana i javnosti podacima iz krivičnih predmeta. Time će se smanjiti mogućnost netačnog izveštavanja javnosti, što će kod javnosti podstaći bolje razumevanje i veće poverenje u pravosuđe.

Najvažnija rešenja iz Novog Zakonika, koja sadrže korišćenje savremene tehnologije, novih metoda, naučnih i stručnih znanja su:

- 1) mogućnost da organ postupka prilikom preduzimanja uviđanja, po pravilu, zatraži pomoć stručnog lica forenzičke struke (član 133. stav 3.).
- 2) uzimanje biometrijskih uzoraka (član 140.).
- 3) uzimanje uzoraka za forenzičko-genetičku analizu (član 142.).
- 4) provera računa i sumnjivih transakcija član (143.)
- 5) korišćenje uređaja za lociranje, radi daljinskog praćenja kretanja okrivljenog i njegovog položaja u prostoru (član 190.).
- 6) uvođenje elektronskog podneska (član 230.).

Uvođenjem **elektronskog podneska** olakšava se komunikacija učesnika u postupku sa nadležnim pravosudnim organima i povećava pravna sigurnost. Preduslov za primenu elektronskog dokumenta je da - učesnici u postupku i pravosudni organi raspolažu odgovarajućom opremom i znanjima i da dobiju odgovarajući sertifikat. Na ovaj način se smanjuju troškovi postupka (imajući u vidu ogroman broj podnesaka u krivičnom postupku). Dostavljanje podnesaka elektronskim putem sa sigurnošću omogućava proveru da li je određeno lice primilo podnesak, što je ključni preduslov pravne sigurnosti i zaštite obe strane u komunikaciji.

Primena modernih sredstava komunikacije u krivičnom postupku, ogleda se i u propisivanju mogućnosti da kada veće nađe da je obezbeđenje prisustva optuženog otežano (zbog bezbednosnih ili drugih razloga) i kada je to s obzirom na tehničke uslove moguće - **optuženi može učestvovati na sednici veća putem tehničkih sredstava za prenos zvuka i slike** (član 447. stav 4.).